

Lisää julkisuutta valvontaan

Asianajaja, prosessioikeuden dosentti Markku Fredman ruotii kirjoituksessaan valvontamenettelyjen julkisuutta. Esimerkiksi kaikkien valvonta-asiakirjojen rutiiniluonteiselle salaiseksi leimaamiselle ei ole hänen arvionsa mukaan perustetta. Merkittävistä valvontalautakunnan ratkaisuista olisi myös annettava tiedote heti tuoreeltaan.

TEKSTI JA KUVA: MARKKU FREDMAN

Valvontalautakunnan toimintaan sovelletaan julkisuuslakia. Suhtautuminen julkisuuteen on perinteisesti ollut rajoittavaa. Tämä johtunee siitä, että vuoteen 2004 asti asianajajalaissa kiellettiin ilmaisemasta, mitä valvontaa suorittaessa on saatu tietää asianajajasta ja hänen toiminnastaan. Nykyisin vain ne tiedot, jotka *lain* mukaan ovat salaisia, ovat sitä myös valvontamenettelyssä.

Salassa pidettävät tiedot valvontamenettelyssä

Julkisuuslain 24 § sisältää luettelon tiedoista, jotka ovat salaisia viranomaisen asiakirjoissa. Valvontamenettelyssä tuon pykälän tarkoittamia tietoja ovat muun muassa liikesalaisuudet, tiedot terveydentilasta ja sosiaalihuollon asiakkuudesta sekä tiedot henkilökohtaisista oloista ja elintavoista. Asianajajalain 5 c §:n perusteella salassa pidettäviä tietoja ovat asiakkaan yksityiset salaisuudet tai liikesalaisuudet.

Jos esimerkiksi toimittaja pyytää jäljennöstä valvontalautakunnalle tulleesta asiakirjasta, on asianajajalain 7 j §:n nojalla sovellettava lakia viranomaisten toiminnan julkisuudesta (ja sen perusteella sovellettavaksi tulevia muita *lain ta-soisia* säännöksiä). Liiton omat säännöt ja tapaohjeiden vaitiolovelvoite ovat riittämätön peruste kieltäytyä antamasta asiakirjaa sen pyytäjälle. Lain mukaan salassa pidettävät tiedot peitetään, jos sellaisia on.

Kun asianajajan valvontaan päätyntä menettely ei kohdistu yksittäiseen asiakkaaseen, ei siinä ole salassa pidettäviä tietoja. Jos asianajaja syyllistyy veropetokseen, laiminlyö vastuukuutuksen, ei pidä esillä hinnastoa tai rikkoo markkinointiohjeita, ei ole lakiin perustuvaa perustetta katsoa asiaa koskevia valvonta-asiakirjoja tai -päätöksiä salassa pidettäviksi. Samoin, jos asianajaja on mennyt juovuksissa käräjille, ei valvontamenettely ole salaista vain sen takia, että hän oli siellä hoitamassa tietyn asiakkaan toimeksiantoa. Salaista voi olla tieto asianajajan alkoholismista, jolloin kyse olisi asianajajaa koskevasta arkaluonteisesta terveystiedosta.

Ratkaisuista tiedottaminen

Julkisuuslain mukaisesti valvontalautakunnan on tiedotettava toiminnastaan. Tämä velvoite on täytetty julkaisemalla vuosittain valvontakertomus. Valvontalautakunta ei ole antanut ratkaisujaan koskevia yksittäisiä lehdistötietoja eikä yksittäisen tapauksen lopputulosta ole myöskään uutisoitu asianajajille ja lupajuristeille. Advokaatti-lehdessä on aika ajoin selostettu muutamia ratkaisuja tuoreeltaan. Vähäinen tiedottaminen on ongelmallista, koska hyvä asianajajatapa ilmenee muun muassa valvonta-asioissa annetuista ratkaisuista (*case law*). Oikeusvaltiossa normien tulee olla niiden saatavilla, joita kyseiset normit velvoittavat.

Valvontalautakunta saattaa ratkaisullaan luoda uusia velvoitteita tai selkeyttää aiempaa epäselvää tilannetta – tai päinvastoin. Valvontalautakunnan ratkaisulla 14.6.2018, 14 §, annettiin tutkintavankina olevalle päämiehelle asetetulle yhteydenpidon rajoitukselle avustajaan ulottuva vaikutus. Lupajuristi sai varoituksen oltuaan yhteydessä päämiehensä avopuolisoon. Hän vetosi siihen, että on tavanomaista, että asianajajat ilmoittivat päämiestensä puolisoille päämiesten kiinnijoutumisesta ja mahdollisesta rahan, vaatteiden ym. tarpeesta. Valvontalautakunta totesi, että avustaja oli toiminut käräjäoikeuden antaman yhteydenpidon rajoituksen vastaisesti.

Tämä hyvän asianajajatavan tulkinta on saatettu rikosjuttuja hoitavien tietoon valvontakertomuksessa toukokuussa 2019. Tieto ei ole kovin tehokkaasti levinnyt, koska lupajuristin valituksen hylkäämistä koskeva uutisointi (Iltalehti 5.7.2019) tuli monelle yllätyksenä. Vielä marraskuussa 2019 rikosasianajajien koulutustilaisuudessa moni hämmästeli tuolloin saamaansa tietoa tapaohjeiden tulkinnasta. Mitä tehdä, kun päämiehen puoliso soittaa? Hyvä asianajajatapa edellyttää, että kysyjille pitää vastata, mutta hovioikeus totesi, että ratkaisevaa on yhtey-

Oikeusvaltiossa normien tulee olla niiden saatavilla, joita kyseiset normit velvoittavat.

denpito sellaisenaan riippumatta sen sisällöstä. Ulottuuko tulkinta myös yhteydenpitoon, johon asianajajalla on työnsä vuoksi tarve? Mikä on ratkaisun vaikutus puolustajien yhteistyöhön, jos päämiehet eivät saa pitää yhteyttä toisiinsa?

Myös moni muu hovioikeuden ratkaisema valvonta-asia on saanut mediahuomiota osakseen. Esimerkiksi valvonnan ulottuminen lupajuristin blogikirjoituksiin (HS 27.3.2020). Asianajaja joutuu huomioimaan sen, että muuten pimennossa pysyvä valvonta-asia saattaa päätyä lehdistöön, kun hän valittaa hovioikeuteen, sillä hovioikeudessa sovelletaan lakia oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa. Asian julkisuus lisääntyy entisestään. Esimerkiksi Edilexin uutispalvelu seuraa hovioikeuden valvonta-asioissa antamia ratkaisuja. Sen sijaan valvontalautakunnan tai Suomen Asianajajaliiton verkkosivuilla ei yksittäisiä ratkaisuja uutisoida. Valvontalautakunnan ratkaisutietokanta Sallex on kaikkea muuta kuin uutismedia. Tätä kirjoitettaessa uusimmat ratkaisut Sallexissa ovat vuodelta 2018. Jostain syystä edellä mainittu 14.6.2018 annettu ratkaisu ei löydy Sallexista. Sallexiin ei myöskään päivitetä tietoja siitä, mitä asialle on muutoksenhaun myötä tapahtunut.

Valvontamenettelyn julkisuusasioissa on siis kehittämisen varaa. Kaikkien valvonta-asiakirjojen rutiiniluonteiselle salaiseksi leimaamiselle ei ole perustetta. Olisi arvioitava, mikä osa kustakin asiakirjasta on peitettävä, kun sivullinen haluaa siihen perehtyä. Usein salaisena pidettävää peitettävää tietoa on kovin vähän. Merkittävistä valvontalautakunnan ratkaisuista olisi annettava tiedote heti tuoreeltaan. Tulee kuitenkin huomata, että hovioikeuden tulkinnan mukaan myös ratkaisun julkinen seloste voi olla muutoksenhaun kohteena ja asianajaja voi valittaa siitä, että salaisia tietoja on päätymässä julkisuuteen.